

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ

Кафедра загальної хімії

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан санітарно-технічного факультету

Шилін В.В.

«   »   2019 року

Директор центру заочного навчання

Бугай В.С.

«   »   2019 року

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

з науково-педагогічної роботи

Череднік Д.Л.

«   »   2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
ВИБІРКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВБ 2.1.04 ХІМІЯ ВОДИ ТА МІКРОБІОЛОГІЯ

Рівень вищої освіти перший бакалаврський

Галузь знань: 19 «Архітектура та будівництва»

Спеціальність: 194 «Гідротехнічне будівництво, водна інженерія та водні технології»

Освітньо-професійна програма «Гідротехнічне будівництво, водна інженерія та водні технології»

факультет - санітарно-технічний,
центр заочного навчання

Харків – 2019 рік

Розробники: Уманська Т.І, доцент кафедри загальної хімії, канд.хім наук,
доцент.

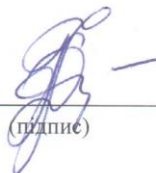

(підпис)

Затверджена науково-методичною радою Харківського національного
університету будівництва та архітектури
Протокол від "20" червня 2019 року № 9

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри загальної хімії
Протокол від "27" травня 2019 року № 12

Завідувач кафедри загальної хімії

(Данченко Ю.М.)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Затверджено методичною комісією санітарно-технічного факультету
Протокол від «19» 06 2019 року № 10

Голова методичної комісії

(Лисянська Г.В.)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Затверджено секцією заочного навчання

Протокол від «18» 06 2019 року № 10

Голова секції заочного навчання

(Смачило В.В.)

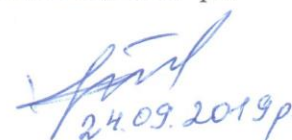
Керівник групи забезпечення
спеціальності 194 «Гідротехнічне будівництво,
водна інженерія та водні технології»

(Епоян С.М.)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

24.09.2019р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма здобуття освіти	заочна форма здобуття освіти
Кількість кредитів: денна ф.н. – 3 заочна ф.н. – 3	Галузь знань: <u>19 «Архітектура та будівництво»</u> (шифр і назва)	Варіативна	
	Спеціальність: <u>194 «Гідротехнічне будівництво, водна інженерія та водні технології»</u> (шифр і назва)	Мова навчання: <u>українська</u>	
Модулів – 1	Освітньо-професійна програма: Гідротехнічне будівництво, водна інженерія та водні технології	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й	2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання <u>розрахункові роботи</u> (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин: денна ф.н. – 90 заочна ф.н. – 90		2-й	4-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 1	Рівень вищої освіти <u>перший бакалаврський</u>	18 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		18 год.	-
		Лабораторні	
		18 год.	4 год.
		Самостійна робота	
		18 год.	40 год.
		Індивідуальні завдання:	
		18 год.	40 год.
Вид контролю:			
Залік	Диф. залік		

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни «Хімія води і мікробіологія» є підготовка спеціалістів, які вміють обирати методи обробки води шляхом зіставлення якості води джерела водопостачання з вимогами певних користувачів

Основними **завданнями** вивчення навчальної дисципліни «Хімія води і мікробіологія» є: навчити майбутніх фахівців основам теоретичних знань з технології підготовки води, поліпшення її якості та сучасних методів очистки стічних вод;

придбання студентами знань та навичок, необхідних для успішного засвоєння професійно-орієнтованих дисциплін.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Хімія води і мікробіологія» є склад і властивості природних, стічних та повторного використання вод, а також хімічні, фізико-хімічні та біологічні методи їхньої очистки.

Компетентності та програмні результати навчання навчальної дисципліни (згідно з освітньою програмою)

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання
<p>ІК - 1 Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та вирішувати практичні питання у сфері гідротехнічного будівництва, водної інженерії та водних технологій, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, на основі застосування основних теорій та методів прикладних наук.</p> <p>ЗК 1 – Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу нових ідей при діях в нестандартних ситуаціях, критичності та самокритичності при аналізі цих ідей.</p> <p>ЗК 3 – Знання і розуміння фундаментальних законів природи та здатність ефективно застосовувати закони природничо-наукових дисциплін і механіки у професійній діяльності.</p> <p>ФК 16 – Здатність застосовувати відомі математичні моделі при розробці алгоритмів автоматизованого обрахунку параметрів водних ресурсів.</p>	<p>ПНР 1 – Володіти соціально-гуманітарними, природничо-науковими та професійними знаннями, формулювати ідеї, концепції з метою застосування в діяльності академічного або фахового спрямування.</p> <p>ПНР 9 – Вміти застосовувати знання та навички для розв'язання якісних і кількісних задач добування, підготовки та розподілу води, очищення та відведення стічних вод.</p> <p>ПНР 13 – Вміти обґрунтувати раціональні інженерні та технологічні схеми обробки промислових вод, оборотних систем, добування, розподілу та підготовки природної води, обробки осаду вод вказаних категорій, впроваджувати ресурсо- та енергоощадні рішення.</p> <p>ПНР 23 – Оволодіння навичками працювати самостійно (кваліфікаційна робота), або в групі (лабораторні роботи, включаючи навички лідерства при їх виконанні), уміння отримати результат у рамках обмеженого часу з наголосом на професійну сумлінність та унеможливлення плагіату.</p>

Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни у відповідності до структурно-логічної схеми освітньої програми:

Вивчення навчальної дисципліни «Хімія води та мікробіологія» базується на основному матеріалі дисциплін «Хімія» та «Фізика».

У свою чергу навчальна дисципліна «Хімія води та мікробіологія» є базою для таких дисциплін, як «Водопостачання та каналізація», «Водовідведення», «Теоретичні основи технології очистки природних та стічних вод», «Санітарно-гігієнічні основи спеціальності», «Основи екології».

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Вода як хімічна речовина. Природні води. Стабільність і жорсткість природних вод.

Тема 1. Вступ. Вода. Водні розчини.

Предмет хімії води і мікробіології. Вода як хімічна сполука: будова молекул води, її ізотопний склад. Структура води у рідкому та твердому станах. Фізичні та хімічні властивості води.

Тема 2 . Класифікація природних вод. Основні показники якості води.

Відмінні особливості природних вод. Хімічні інгредієнти природних вод та джерела їх надходження. Класифікація природних вод. Основні показники якості води. Вимоги до питної води та вод господарчо-побутового та промислового призначення.

Тема 3. Карбонатна рівновага природних вод. Стабільність води.

Активні, загальні та вільні кислотність і лужність води. Карбонатна рівновага природних вод. Форми існування CO_2 у воді. Стабільність води. Стабілізаційна обробка агресивних і нестабільних вод.

Тема 4. Жорсткість природних вод. Методи пом'якшення води.

Види жорсткості води. Визначення карбонатної, загальної, кальцієвої та магнієвої жорсткості води. Методи пом'якшення та опріснення води.

Змістовий модуль 2. Прояснення, дегазація та знезараження природних і стічних вод. Методи очистки стічних вод.

Тема 5. Дисперсні системи природних вод. Прояснення води коагулюванням.

Видалення суспендованих і колоїдних домішок з води. Фізико-хімічні основи прояснення і знебарвлення води методом коагулювання. Коагулянти. Флокулянти. Електрохімічне коагулювання. Прояснення води в шарі завислого осаду.

Тема 6. Дегазація води. Видалення з води заліза (феруму).

Розчинність газів у воді. Фізичні способи дегазації води. Хімічні способи дегазації води.

Видалення з води заліза (феруму).

Тема 7. Коректування вмісту фтору у воді. Методи знезараження води.

Корекція вмісту фтору в питній воді.

Методи знезараження води: хлорування; озонування. Знезараження води солями важких металів. Фізичні методи знезараження.

Тема 8. Стічні води і методи очистки стічних вод.

Характеристика побутових і виробничих стічних вод. Основні домішки стічних вод. Основні показники ступеня забруднення стічних вод, БСК, ХСК. Фізико-хімічні методи очистки стічних вод. Хімічні методи очистки стічних вод.

Тема 9. Очистка стічних вод за допомогою мікроорганізмів.

Окиснення органічних речовин в аеробних умовах. Мікроорганізми активного мулу та біоплівки. Грунтові методи очистки стічних вод. Розклад органічних речовин в анаеробних умовах.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Вода як хімічна речовина. Природні води. Стабільність і жорсткість природних вод.						
Тема 1. Вступ. Вода. Водні розчини	11/9	2	2	2	3/5	2/4
Тема 2 . Класифікація природних вод. Основні показники якості води.	10/12	2/2	2	2	2/5	2/5
Тема 3. Карбонатна рівновага природних вод. Стабільність води.	10/11	2/2	2	2	2/5	2/4
Тема 4. Жорсткість природних вод. Методи пом'якшення води.	13/11	2	2	4/2	3/5	2/4
Разом	44/43	8/4	8	10/2	10/20	8/17
Змістовий модуль 2. Прояснення, дегазація та знезараження природних і стічних вод. Методи очистки стічних вод.						
Тема 5. Дисперсні системи природних вод. Прояснення води коагулюванням	10/11	2	2	2/2	2/5	2/4

Тема 6. Дегазація води. Видалення з води заліза (феруму).	10/10	2	2	2	2/5	2/5
Тема 7. Коректування вмісту фтору у воді. Методи знезараження води	10/9	2	2	2	2/4	2/5
Тема 8. Методи очистки стічних вод.	10/8	2	2	2	2/3	2/5
Тема 9. Очистка стічних вод за допомогою мікроорганізмів	6/9	2/2	2	–	–/3	2/4
Разом	46/47	10/2	10	8/2	8/20	10/23
Усього годин	90/90	18/6	18	18/4	18/40	18/40

6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1	Водні розчини електролітів. Лужність і кислотність води. Визначення рН розчинів.	2
2	Класифікація природних вод. Показники якості води.	2
3	Карбонатна рівновага. Розрахунки вмісту вільного, зв'язаного, агресивного і рівноважного CO ₂ у воді.	2
4	Солі жорсткості. Розрахунки жорсткості тимчасової, загальної, кальцієвої і магнієвої.	2
5	Прояснення води коагулянтами. Розрахунки максимальної і оптимальної доз коагулянтів	2
6	Фізичні та хімічні методи дегазації.	2
7	Хімічні та фізичні методи знезараження.	2
8	Стічні води. Основні показники ступеня забруднення стічних вод. Методи очистки виробничих стічних вод.	2
9	Фізіологія мікроорганізмів. Роль мікроорганізмів у процесах очистки стічних вод.	2
	Разом:	18

7. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
Змістовий модуль 1. Вода як хімічна речовина. Природні води. Стабільність і жорсткість природних вод.			
1	Елементи якісного аналізу.	2	–
2	Визначення загальної лужності води. Визначення стабільності води.	2	–
3	Визначення загальної жорсткості води комплексонометричним методом. Окреме визначення кальцієвої та магнієвої жорсткості води комплексонометричним методом.	2	2
4	Визначення обмінної ємності катіоніту.	2	–
5	Модульна контрольна робота № 1	2	–
Змістовий модуль 2. Прояснення, дегазація та знезараження природних і стічних вод. Методи очистки стічних вод.			
6	Прояснення води коагулюванням.	2	2
7	Визначення іонів Fe^{2+} та Fe^{3+} трилонометричним методом. Виведення заліза з води аерацією.	2	–
8	Визначення залишкового хлору у воді.	2	–
9	Модульна контрольна робота №2. ЗАЛІК.	2	–
	Разом:	18	4

8. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота складається з вивчення лекційного матеріалу, самостійного конспектування та вивчення тем, які не виносяться на лекції, підготовки до лабораторних занять, виконання індивідуальних завдань. Теми і кількість годин, потрібних для виконання індивідуальних завдань, надаються окремо в розділі 9.

Теми для самостійної підготовки наведені нижче.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
Змістовий модуль 1. Вода як хімічна речовина. Природні води. Стабільність і жорсткість природних вод.			
1	Тема 1. Способи вираження складу розчинів. Властивості розчинів неелектролітів. Підготовка до лабораторної роботи.	2	4

2	Тема 2. Розчини електролітів. Водневий показник води та водних розчинів. Гідроліз солей. Підготовка до лабораторної роботи.	2	5
3	Тема 3. Визначення агресивного CO ₂ . Підготовка до лабораторної роботи	2	4
4	Тема 4. Солевміст. Методи опріснення води. Підготовка до лабораторної роботи. Підготовка до модульної контрольної роботи № 1.	2	4
Змістовий модуль 2. Прояснення, дегазація та знезараження природних і стічних вод. Методи очистки стічних вод.			
5	Тема 5. Дисперсні системи природних вод. Прояснення води коагулюванням. Підготовка до лабораторної роботи.	2	4
6	Тема 6. Безреагентні методи коагулювання. Підготовка до лабораторної роботи.	1	5
7	Тема 7. Фізичні методи знезараження води. Підготовка до лабораторної роботи	2	5
8	Тема 8. Характеристика побутових і виробничих стічних вод. Якість води. Підготовка до лабораторної роботи	2	5
9	Тема 9. Основи загальної мікробіології. Фізіологія мікроорганізмів. Санітарна мікробіологія води. Підготовка до модульної контрольної роботи № 2	3	4
Разом:		18	40

9. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальні завдання виконуються за певним варіантом для кожного студента

№ з/п	Найменування завдання	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	2	3	4
Змістовий модуль 1. Вода як хімічна речовина. Природні води. Стабільність і жорсткість природних вод.			
1	Водні розчини. Способи виразу складу розчину.	3	5
2	Визначення кислотності та лужності середовища	2	5
3	Вуглекислотна рівновага природних вод. Визначення вмісту різних форм вуглекислоти у воді. Стабільність води	2	5
4	Жорсткість природних вод. Методи пом'якшення води.	3	5

Змістовий модуль 2. Прояснення, дегазація та знезараження природних і стічних вод. Методи очистки стічних вод.			
5	Визначення заліза (феруму) у воді. Видалення сполук заліза (феруму) з води	2	5
6	Прояснення води коагулюванням. Розрахунки максимальної та оптимальної доз коагулянтів.	2	5
7	Визначення вмісту вільного хлору.	2	5
8	Розрахунки вмісту розчинних домішок у воді.	2	5
Разом:		18	40

10. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Дисципліна «Хімія води і мікробіологія» вивчається в обсязі 90 годин з метою підготовки спеціалістів свідомих у питаннях водопідготовки, раціонального використання водних ресурсів та екологічної безпеки природних водойм.

Для досягнення поставленої мети проводяться лекційні, лабораторні та практичні заняття, самостійна аудиторна робота, індивідуальні домашні завдання, систематичні консультації.

11. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

11.1 Поточний контроль якості засвоєння матеріалу теми. Проводиться у вигляді усного опитування, захисту лабораторних робіт, перевірки індивідуального завдання за матеріалами теми.

Критерії оцінки студентів при захисті лабораторних робіт

- 1) ставиться 1 бал за оформлену лабораторну роботу та за неповні відповіді при її захисті, в яких є помилки не принципового характеру, студент затрудняється при визначенні мети та результатів лабораторної роботи.
- 2) ставиться 2 бали за оформлену лабораторну роботу та за відповіді при її захисті в основному вірні і аргументовані, які містять незначні помилки.
- 3) ставиться 3 бали за оформлену лабораторну роботу в тому випадку, коли при її захисті студент дає вичерпну відповідь на запитання, виявляє глибокі і міцні знання програмного матеріалу. При цьому він не затрудняється з відповіддю, уміє знаходити взаємозв'язок між явищами, які вивчаються.
- 4) 0 ставиться, коли студент не був на лабораторній роботі, або не відповідає на запитання, не розуміє мету і не може проаналізувати одержані результати.

11.2 Модульний тестовий контроль якості засвоєння навчальної програми. Проводиться у вигляді тестування з використанням варіантів тестових завдань.

Критерії оцінки знань студентів при виконанні модульної контрольної роботи

Студентам, які виконали задачі модульної контрольної роботи ставиться оцінка:

12 балів "відмінно" – студенту, який вірно вирішив практичну задачу та відмінно відповів на поставленні теоретичні питання;

11 балів "добре" – студенту, який вірно вирішив практичну задачу, але допустив незначні помилки у відповідях на поставлені теоретичні питання;

9 балів "задовільно" – студенту, який допустив помилки в рішенні практичної задачі та відповідях на поставлені теоретичні питання.

Менше 9-тьох балів "незадовільно" – студенту у випадку невірному рішенні практичної задачі та невірних відповідей на поставлені теоретичні питання.

11.3 Підсумковий контроль якості засвоєння навчальної програми.

Проводиться у вигляді заліку.

Критерії оцінки знань студентів при виконанні завдань ККР

Студенти, які виконували завдання комплексної контрольної роботи ставиться оцінка:

- Відмінно – за повні відповіді, що відзначаються творчим вибором методів у розв'язанні питань, виявляють творчі здібності при аналізі результатів та їх узагальненні.
- Добре – за відповіді в основному вірні і аргументовані, які містять незначні помилки, недостатньо обґрунтований вибір методів і аналіз результатів.
- Задовільно – за неповні відповіді, в яких є помилки не принципового характеру, методи вибрані вірно, але немає аналізу результатів.
- Незадовільно – за відповіді з помилковими положеннями, в яких рішення не доведені до кінця, містять принципові помилки.

Контроль знань здійснюється на протязі семестру шляхом захисту лабораторних робіт та індивідуальних завдань, виконання модульних контрольних робіт. Закінчується курс заліком.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота											Сума
Змістовий модуль №1					Змістовий модуль № 2						
T1	T2	T3	T4	IЗ	T5	T6	T7	T8	T9	IЗ	60-100
4-7	4-7	4-7	4-7	8-12	5-9	5-9	5-9	5-9	5-9	10-15	

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

IЗ – індивідуальні завдання.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Т.І. Уманська, Т.М. Обіженко Лабораторний практикум з дисципліни «Хімія води та мікробіологія»: Навч.-метод. Посібник. – Х.: ХНУБА, 2016. – 61 с.
2. Т.І. Уманська Методичні вказівки до вивчення дисципліни «Хімія води та мікробіологія». – Х.: ХНУБА, 2017. – 14 с.
3. С.М.Епоян, Р.І.Назарова, О.М.Коновалов, Л.П.Снагощенко, Т.І.Уманська, Р.А.Яковлева. Фізико-хімічні методи обробки природних вод: навчальний посібник.- Х.: вид. «Точка», 2010.- 262 с.
4. С.М.Епоян, Р.І.Назарова, Л.П.Снагощенко, Ю.М.Данченко, В.А.Андронов, Т.М.Обіженко. Фізико-хімічні та біологічні методи очистки стічних вод. Навчальний посібник.- Х.: вид. «Міськдрук», 2012.- 452с.

14. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА**Базова**

1. Таубе П.Р., Баранова А.Г. Химия и микробиология воды. М.: Высш.шк., 1983.-280 с.
2. Запольський А.К. Водопостачання, водовідведення та якість води. К.: Вища шк., 2005.- 671 с.
3. Кульский Л.А., Накорчевская В.Ф. Химия воды. Физико-химические процессы обработки природных и сточных вод.- К.: Вища шк., 1987.- 240 с.

Допоміжна

4. Возная Н.В. Химия воды и микробиология.- М.: Высш.шк., 1979.- 340 с.
5. Чурбанова И.Н. Микробиология.- М.: Высш.шк., 1987.- 240 с.

15. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Бібліотека та електронний читальний зал ХНУБА.
2. Електронний сайт кафедри загальної хімії www.knuba-chemistry.com.
3. Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г.Короленко.